

WARTOŚĆ BEZWZGLĘDNA

TEORIA

WARTOŚCIĄ BEZWZGLĘDNĄ liczby rzeczywistej x nazywamy liczbę $|x|$ określoną wzorem

$$|x| = \begin{cases} x, & \text{jeżeli } x \geq 0, \\ -x, & \text{jeżeli } x < 0. \end{cases}$$

WŁASNOŚCI WARTOŚCI BEZWZGLĘDNEJ. Dla dowolnych $x, y \in \mathbb{R}$ mamy

- $|x| \geq 0$,
- $-|x| \leq x \leq |x|$,
- $|-x| = |x|$,
- $|x + y| \leq |x| + |y|$,
- $|x - y| \leq |x| + |y|$,
- $|x \cdot y| = |x| \cdot |y|$.
- $|x : y| = |x| : |y|$, o ile $y \neq 0$,
- $||x| - |y|| \leq |x - y|$.

WŁASNOŚCI WARTOŚCI BEZWZGLĘDNEJ 2. Niech $a \geq 0$. Wtedy

- $|x| = a$ wtedy i tylko wtedy, gdy $x = a$ lub $x = -a$,
- $|x| \leq a$ wtedy i tylko wtedy, gdy $-a \leq x \leq a$,
- $|x| \geq a$ wtedy i tylko wtedy, gdy $x \geq a$ lub $x \leq -a$.

UWAGA: Powyższe własności pozostają w mocy, gdy zastąpimy znaki nierówności $\leq$ i $\geq$ znakami $<$ i $>$.

GEOMETRYCZNA INTERPRETACJA WARTOŚCI BEZWZGLĘDNEJ. Wartość bezwzględna $|x|$ jest odległością liczby rzeczywistej x od 0. Ogólniej, $|x - y|$ jest odległością liczb x i y na osi liczbowej.

ZADANIA

Zadanie 12.1. Rozwiąż równanie

(a) $|x + 4| = 2$,

(b) $|x - 3| = 1$,

(c) $||x - 5| - 1| = 1$

(d) $||x + 2| - 2| = 7$,

(e) $2x + |5x - 1| = 13$,

(f) $3x + |x + 1| = 5$,

$$(g) |x + 5| + |x + 13| = 8,$$

$$(h) |x - 5| + |x + 9| = 11.$$

Zadanie 12.2. Rozwiąż równanie $2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$.

Zadanie 12.3. Dla jakich wartości parametru $m \in \mathbb{R}$ reszta z dzielenia wielomianu $P(x) = x^{21} + 3x + |2 - |m||$ przez dwumian $x + 1$ jest równa 4?

Zadanie 12.4. Rozwiąż nierówność

$$(a) |x + 3| \leq 2,$$

$$(d) x - |x - 7| \leq 7,$$

$$(b) |x - 1| > 3,$$

$$(e) |x - 4| - |x - 10| < 0,$$

$$(c) x + |3x - 4| > 20,$$

$$(f) 2|x + 2| - |x - 6| \geq 1.$$

Zadanie 12.5. Rozwiąż nierówność $|x^2 - 1| > 1 - x$.

Zadanie 12.6. Rozwiąż nierówność $\sqrt{|2x - 1|} \geq 1 + x$

Zadanie 12.7. Rozwiąż nierówność $\frac{3}{|x - 4|} \leq x$.

Zadanie 12.8. Wyznacz największą wartość, którą na przedziale $[-3, 2]$ przyjmuje funkcja $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ dana wzorem $f(x) = |-x^2 - 2x + 3|$.

ROZWIĄZANIA

12.1. (a) Korzystając z własności wartości bezwzględnej równanie $|x + 4| = 2$ jest równoważne alternatywie dwóch równań

$$x + 4 = 2 \quad \text{lub} \quad x + 4 = -2.$$

Po ich rozwiązaniu otrzymujemy $x = -2$ oraz $x = -6$. Zatem równanie $|x + 4| = 2$ ma dwa rozwiązania $x_1 = -2$ oraz $x_2 = -6$.

(b) Korzystając z własności wartości bezwzględnej, równanie $|x - 3| = 1$ jest równoważne alternatywie dwóch równań:

$$x - 3 = 1 \quad \text{lub} \quad x - 3 = -1.$$

Po ich rozwiązaniu otrzymujemy $x = 4$ oraz $x = 2$. Zatem równanie $|x - 3| = 1$ ma dwa rozwiązania: $x_1 = 4$ oraz $x_2 = 2$.

(c) Zauważmy, że równanie $||x - 5| - 1| = 1$ jest równoważne alternatywie dwóch równań:

$$|x - 5| - 1 = 1 \quad \text{lub} \quad |x - 5| - 1 = -1,$$

z których każde zawiera wartość bezwzględną. Rozpatrzmy je osobno.

Równanie $|x - 5| = 2$ zapisujemy jako alternatywę dwóch równań:

$$x - 5 = 2 \quad \text{lub} \quad x - 5 = -2.$$

Stąd otrzymujemy $x = 7$ lub $x = 3$. Z kolei równanie $|x - 5| = 0$ jest równoważne równaniu $x - 5 = 0$, skąd $x = 5$. Łącząc powyższe dwa przypadki, stwierdzamy, że równanie $||x - 5| - 1| = 1$ posiada trzy rozwiązania: $x_1 = 3$, $x_2 = 5$ oraz $x_3 = 7$.

- (d) Zauważmy, że równanie $||x + 2| - 2| = 7$ jest równoważne alternatywie dwóch równań:

$$|x + 2| - 2 = 7 \quad \text{lub} \quad |x + 2| - 2 = -7,$$

z których każde zawiera wartość bezwzględną. Rozpatrzmy je osobno. Równanie $|x + 2| = 9$ zapisujemy jako alternatywę dwóch równań:

$$x + 2 = 9 \quad \text{lub} \quad x + 2 = -9.$$

Stąd otrzymujemy $x = 7$ lub $x = -11$. Z kolei równanie $|x + 2| = -5$ nie ma rozwiązania, ponieważ wartość bezwzględna nie może być liczbą ujemną. Łącząc powyższe dwa przypadki, stwierdzamy, że równanie $||x + 2| - 2| = 7$ posiada dwa rozwiązania: $x_1 = -11$ oraz $x_2 = 7$.

- (e) By rozwiązać równanie $2x + |5x - 1| = 13$ posłużymy się definicją wartości bezwzględnej. W tym celu musimy rozpatrzeć dwa przypadki w zależności od tego jaki znak przyjmuje wyrażenie $5x - 1$.

PRZYPADEK I: $5x - 1 \geq 0$, czyli $x \in [\frac{1}{5}, +\infty)$. Wówczas $|5x - 1| = 5x - 1$ i nasze równanie przyjmuje postać:

$$2x + (5x - 1) = 13.$$

Upraszczając otrzymujemy $7x = 14$, skąd $x = 2$. Ponieważ $2 \in [\frac{1}{5}, +\infty)$ rozwiązaniem równania $2x + |5x - 1| = 13$ w tym przypadku jest $x_1 = 2$.

PRZYPADEK II: $5x - 1 < 0$, czyli $x \in (-\infty, \frac{1}{5})$. Wówczas $|5x - 1| = -(5x - 1) = -5x + 1$, a więc rozważane równanie ma postać:

$$2x + (-5x + 1) = 13.$$

Po uproszczeniu dostajemy $-3x = 13$, skąd $x = -4$. Ponieważ $-4 \in (-\infty, \frac{1}{5})$, liczba $x_2 = -4$ jest rozwiązaniem równania $2x + |5x - 1| = 13$.

Ostatecznie równanie $2x + |5x - 1| = 13$ ma dwa rozwiązania $x_1 = 2$ oraz $x_2 = -4$.

- (f) By rozwiązać równanie $3x + |x + 1| = 5$, posłużymy się definicją wartości bezwzględnej. W tym celu rozpatrzmy dwa przypadki, w zależności od znaku wyrażenia $x + 1$.

PRZYPADEK I: $x + 1 \geq 0$, czyli $x \in [-1, +\infty)$. Wówczas $|x + 1| = x + 1$ i nasze równanie przyjmuje postać:

$$3x + (x + 1) = 5.$$

Upraszczając, otrzymujemy $4x = 4$, skąd $x = 1$. Ponieważ $1 \in [-1, +\infty)$, rozwiązaniem równania $3x + |x + 1| = 5$ w tym przypadku jest $x_1 = 1$.

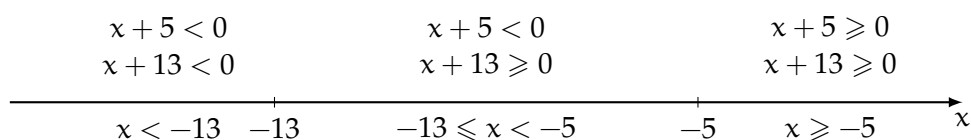
PRZYPADEK II: $x + 1 < 0$, czyli $x \in (-\infty, -1)$. Wówczas $|x + 1| = -(x + 1) = -x - 1$, a więc rozważane równanie ma postać:

$$3x + (-x - 1) = 5.$$

Po uproszczeniu dostajemy $2x = 6$, skąd $x = 3$. Ponieważ $3 \notin (-\infty, -1)$, stwierdzamy, że w tym przypadku równanie $3x + |x + 1| = 5$ nie posiada rozwiązań.

Ostatecznie równanie $3x + |x + 1| = 5$ ma jedno rozwiązanie: $x_1 = 1$.

- (g) Aby rozwiązać równanie $|x + 5| + |x + 13| = 8$, rozpatrzmy przypadki w zależności od znaków wyrażeń $x + 5$ oraz $x + 13$. Zauważmy, że zmiana znaku tych wyrażeń zachodzi odpowiednio w punktach $x = -5$ oraz $x = -13$. Na osi liczbowej wygląda to następująco:

PRZYPADK I: $x < -13$. Wówczas

$$|x + 5| + |x + 13| = -(x + 5) - (x + 13) = -2x - 18.$$

Nasze równanie przyjmuje więc postać $-2x - 18 = 8$, skąd $x = -13$. Ponieważ $x = -13$ nie należy do przedziału $(-\infty, -13)$, stwierdzamy, że w rozważanym przedziale równanie $|x + 5| + |x + 13| = 8$ nie posiada rozwiązań.

PRZYPADK II: $-13 \leq x < -5$. Wówczas

$$|x + 5| + |x + 13| = -(x + 5) + (x + 13) = 8.$$

Otrzymujemy więc tożsamość $8 = 8$. Oznacza to, że każda liczba $x \in [-13, -5)$ jest rozwiązaniem równania $|x + 5| + |x + 13| = 8$.

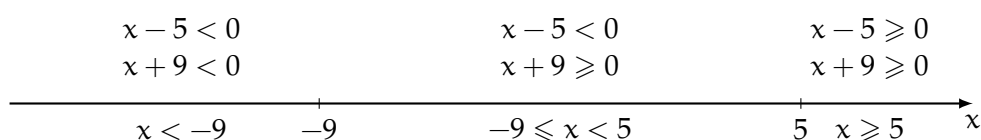
PRZYPADK III: $x \geq -5$. Wtedy

$$|x + 5| + |x + 13| = (x + 5) + (x + 13) = 2x + 18.$$

Nasze równanie przyjmuje więc postać $2x + 18 = 8$, skąd $x = -5$. Ponieważ $-5 \in [-5, +\infty)$, rozwiązaniem równania $|x + 5| + |x + 13| = 8$ w tym przypadku jest $x = -5$.

Ostatecznie rozwiązaniem równania $|x + 5| + |x + 13| = 8$ jest dowolna liczba x z przedziału $[-13, -5]$.

- (h) Aby rozwiązać równanie $|x - 5| + |x + 9| = 11$, rozpatrzmy przypadki w zależności od znaków wyrażeń $x - 5$ oraz $x + 9$. Zauważmy, że zmiana znaku tych wyrażeń zachodzi odpowiednio w punktach $x = 5$ oraz $x = -9$. Na osi liczbowej wygląda to następująco:

PRZYPADK I: $x < -9$. Wówczas

$$|x - 5| + |x + 9| = -(x - 5) - (x + 9) = -2x - 4.$$

Nasze równanie przyjmuje więc postać $-2x - 4 = 11$, skąd $-2x = 15$, czyli $x = -\frac{15}{2}$. Ponieważ $-\frac{15}{2} \notin (-\infty, -9)$, w tym przedziale równanie nie ma rozwiązań.

PRZYPADK II: $-9 \leq x < 5$. Wówczas

$$|x - 5| + |x + 9| = -(x - 5) + (x + 9) = -x + 5 + x + 9 = 14.$$

Ponieważ $14 \neq 11$, równanie w tym przedziale również nie posiada rozwiązań.

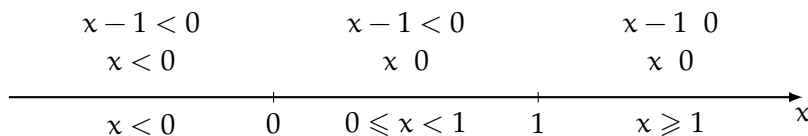
PRZYPADK III: $x \geq 5$. Wtedy

$$|x - 5| + |x + 9| = (x - 5) + (x + 9) = 2x + 4.$$

Równanie przyjmuje postać $2x + 4 = 11$, skąd $2x = 7$, czyli $x = \frac{7}{2}$. Ponieważ $\frac{7}{2} \notin [5, +\infty)$, i w tym przedziale równanie nie ma rozwiązań.

Ostatecznie równanie $|x - 5| + |x + 9| = 11$ nie posiada rozwiązań.

12.2. Aby rozwiązać równanie $2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$, rozpatrzmy przypadki w zależności od znaków wyrażeń x oraz $x - 1$. Zauważmy, że zmiana znaku tych wyrażeń zachodzi w punktach $x = 0$ oraz $x = 1$. Na osi liczbowej wygląda to następująco:

PRZYPADEK I: $x < 0$. Wówczas $|x| = -x$ oraz

$$|x - 1| = -(x - 1) = -x + 1.$$

Rozważane równanie przyjmuje postać

$$2^{-x} + 2^{-x+1} = 6,$$

skąd

$$2^{-x}(1 + 2) = 6,$$

czyli $2^{-x} = 2$. Stąd $x = -1$. Ponieważ $-1 < 0$, rozwiązaniem równania

$$2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$$

w tym przypadku jest $x = -1$.

PRZYPADEK II: $0 \leq x < 1$. W tym przedziale $|x| = x$ oraz

$$|x - 1| = -(x - 1) = -x + 1.$$

Nasze równanie przyjmuje więc postać

$$2^x + 2 \cdot 2^{-x} = 6.$$

Wprowadzamy podstawienie $t = 2^x$, skąd $2^{-x} = \frac{1}{t}$. Powyższe równanie można zatem zapisać jako

$$t + \frac{2}{t} = 6.$$

Mnożąc obustronnie przez $t > 0$, dostajemy równoważne równanie kwadratowe

$$t^2 - 6t + 2 = 0.$$

Z uwagi na ograniczenie $x \in [0, 1)$, interesują nas wyłącznie rozwiązania $t \in [2^0, 2^1) = [1, 2)$. Obliczamy wyróżnik $\Delta = (-6)^2 - 4 \cdot 1 \cdot 2 = 36 - 8 = 28$. Stąd $\sqrt{\Delta} = \sqrt{28} = 2\sqrt{7}$. Wówczas

$$t = \frac{6 + 2\sqrt{7}}{2} = 3 + \sqrt{7} \quad \text{oraz} \quad t = \frac{6 - 2\sqrt{7}}{2} = 3 - \sqrt{7}.$$

Zauważmy, że $2 = \sqrt{4} < \sqrt{7}$. Stąd

$$3 + \sqrt{7} > 3 + 2 = 5 > 2$$

oraz

$$3 - \sqrt{7} < 3 - 2 = 1$$

Zatem żadne z rozwiązań równania kwadratowego $t^2 - 6t + 2 = 0$ nie leży w przedziale $[1, 2)$.
A zatem w tym przypadku wyjściowe równanie

$$2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$$

nie ma rozwiązań.

PRZYPADEK III: $x \geq 1$. Wówczas $|x| = x$ oraz $|x-1| = x-1$. Nasze równanie przyjmuje więc postać

$$2^x + 2^{x-1} = 6,$$

skąd

$$2^x + \frac{2^x}{2} = 6,$$

czyli $2^x = 4$. Stąd $x = 2$. Ponieważ $2 \geq 1$, rozwiązaniem równania

$$2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$$

w tym przypadku jest $x = 2$.

Ostatecznie równanie

$$2^{|x|} + 2^{|x-1|} = 6$$

ma dwa rozwiązania: $x_1 = -1$ oraz $x_2 = 2$.

- 12.3.** Przypomnijmy, że reszta z dzielenia wielomianu P przez dwumian $x + 1$ jest równa wartości wielomianu P w punkcie -1 , czyli $P(-1)$. Aby reszta ta wynosiła 4, musi zachodzić równość $P(-1) = 4$, co prowadzi do równani

$$(-1)^{21} + 3 \cdot (-1) + |2 - |m|| = 4.$$

Upraszczając, otrzymujemy

$$|2 - |m|| = 8.$$

Równanie to jest równoważne alternatywie dwóch równań

$$2 - |m| = 8 \quad \text{lub} \quad 2 - |m| = -8.$$

Stąd

$$|m| = -6 \quad \text{lub} \quad |m| = 10.$$

Zwróćmy uwagę, że pierwsze z nich nie ma rozwiązań, bowiem wartość bezwzględna przyjmuje wyłącznie wartości nieujemne. Rozwiązaniami drugiego z nich są liczby $m_1 = 10$ oraz $m_2 = -10$. Oznacza to, że reszta z dzielenia wielomianu P przez dwumian $x + 1$ jest równa 4 wtedy i tylko wtedy, gdy $m = 10$ lub $m = -10$.

- 12.4.** (a) Korzystając z własności wartości bezwzględnej nierówność $|x + 3| \leq 2$ jest równoważna nierówności

$$-2 \leq x + 3 \leq 2.$$

Odejmując od wszystkich stron 3, dostajemy

$$-5 \leq x \leq -1.$$

Oznacza to, że rozwiązaniem nierówności $|x + 3| \leq 2$ są liczby rzeczywiste x spełniające warunek $x \in [-5, -1]$.

- (b) Korzystając z własności wartości bezwzględnej nierówność $|x - 1| > 3$ jest równoważna alternatywie dwóch nierówności

$$x - 1 > 3 \quad \text{oraz} \quad x - 1 < -3.$$

Oznacza to, że rozwiązaniem nierówności $|x - 1| > 3$ są liczby rzeczywiste x spełniające warunek $x \in (-\infty, -2) \cup (4, +\infty)$.

- (c) By rozwiązać nierówność $x + |3x - 4| > 20$ posłużymy się definicją wartości bezwzględnej. W tym celu musimy rozpatrzeć dwa przypadki w zależności od tego jaki znak przyjmuje wyrażenie $3x - 4$.

PRZYPADEK I: $3x - 4 \geq 0$, czyli $x \in [\frac{4}{3}, +\infty)$. Wówczas $|3x - 4| = 3x - 4$ i nasza nierówność przyjmuje postać:

$$x + (3x - 4) > 20.$$

Upraszczając otrzymujemy $4x > 24$, skąd $x > 6$. Zatem rozwiązaniem nierówności $x + |3x - 4| > 20$ w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $(6, +\infty)$ oraz $[\frac{4}{3}, +\infty)$, czyli $x \in (6, +\infty)$.

PRZYPADEK II: $3x - 4 < 0$, czyli $x \in (-\infty, \frac{4}{3})$. Wówczas

$$|3x - 4| = -(3x - 4) = -3x + 4,$$

a więc rozważana nierówność ma postać:

$$x + (-3x + 4) > 20.$$

Po uproszczeniu dostajemy $-2x > 16$, skąd $x < -8$. Zatem rozwiązaniem nierówności $x + |3x - 4| > 20$ w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $(-\infty, -8)$ oraz $(-\infty, \frac{4}{3})$, czyli $x \in (-\infty, -8)$.

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $x + |3x - 4| > 20$ jest zbiór liczb rzeczywistych x , które spełniają warunek

$$x \in (-\infty, -8) \cup (6, +\infty).$$

- (d) By rozwiązać nierówność $x - |x - 7| \leq 7$ posłużymy się definicją wartości bezwzględnej. W tym celu musimy rozpatrzeć dwa przypadki w zależności od tego jaki znak przyjmuje wyrażenie $x - 7$.

PRZYPADEK I: $x - 7 \geq 0$, czyli $x \in [7, +\infty)$. Wówczas $|x - 7| = x - 7$ i nasza nierówność przyjmuje postać:

$$x - (x - 7) \leq 7.$$

Upraszczając otrzymujemy $7 \leq 7$, co jest prawdą dla każdego x . Zatem rozwiązaniem nierówności $x - |x - 7| \leq 7$ w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $[7, +\infty)$ oraz $\mathbb{R}$, czyli $x \in [7, +\infty)$.

PRZYPADEK II: $x - 7 < 0$, czyli $x \in (-\infty, 7)$. Wówczas

$$|x - 7| = -(x - 7) = -x + 7,$$

a więc rozważana nierówność ma postać:

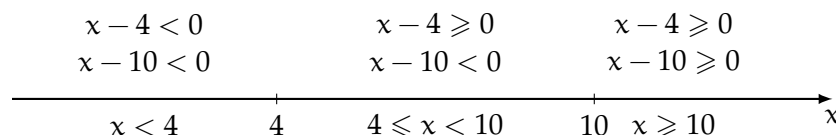
$$x - (-x + 7) \leq 7.$$

Po uproszczeniu dostajemy $2x \leq 14$, skąd $x \leq 7$. Zatem rozwiązaniem nierówności $x - |x - 7| \leq 7$ w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $(-\infty, 7)$ oraz $(-\infty, 7]$, czyli $x \in (-\infty, 7)$.

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $x - |x - 7| \leq 7$ jest zbiór liczb rzeczywistych x , które spełniają warunek

$$x \in (-\infty, 7) \cup [7, +\infty) = \mathbb{R}.$$

- (e) Aby rozwiązać nierówność $|x - 4| - |x - 10| < 0$, rozpatrzmy przypadki w zależności od znaków wyrażeń $x - 4$ oraz $x - 10$. Zauważmy, że zmiana znaku tych wyrażeń zachodzi odpowiednio w punktach $x = 4$ oraz $x = 10$. Na osi liczbowej wygląda to następująco:

PRZYPADEK I: $x < 4$. Wówczas

$$|x - 4| - |x - 10| = -(x - 4) - [-(x - 10)] = -x + 4 + x - 10 = -6.$$

Otrzymujemy $-6 < 0$, co jest prawdą dla każdego x . Zatem rozwiązaniem nierówności $|x - 4| - |x - 10| < 0$ w tym przypadku jest zbiór $x \in (-\infty, 4)$.

PRZYPADEK II: $4 \leq x < 10$. Wówczas

$$|x - 4| - |x - 10| = (x - 4) - [-(x - 10)] = (x - 4) + (x - 10) = 2x - 14.$$

Otrzymujemy nierówność $2x - 14 < 0$, skąd $x < 7$. Zatem rozwiązaniem w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $[4, 10)$ oraz $(-\infty, 7)$, czyli $x \in [4, 7)$.

PRZYPADEK III: $x \geq 10$. Wtedy

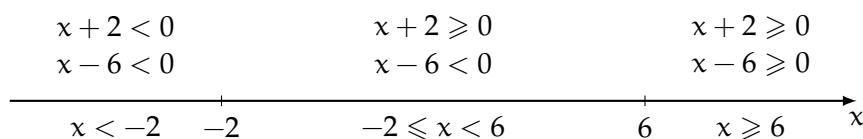
$$|x - 4| - |x - 10| = (x - 4) - (x - 10) = 6.$$

Otrzymujemy $6 < 0$, co jest fałszem dla każdego x . Zatem w tym przedziale nierówność $|x - 4| - |x - 10| < 0$ nie ma rozwiązań.

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $|x - 4| - |x - 10| < 0$ jest zbiór liczb rzeczywistych

$$x \in (-\infty, 4) \cup [4, 7) \cup \emptyset = (-\infty, 7).$$

- (f) Aby rozwiązać nierówność $2|x + 2| - |x - 6| \geq 1$, rozpatrzmy przypadki w zależności od znaków wyrażeń $x + 2$ oraz $x - 6$. Zauważmy, że zmiana znaku tych wyrażeń zachodzi odpowiednio w punktach $x = -2$ oraz $x = 6$. Na osi liczbowej wygląda to następująco:

PRZYPADEK I: $x < -2$. Wówczas

$$2|x + 2| - |x - 6| = 2(-x - 2) - [-(x - 6)] = -2x - 4 + x - 6 = -x - 10.$$

Nierówność przyjmuje postać $-x \geq 11$, skąd $x \leq -11$. Zatem rozwiązaniem w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $(-\infty, -11]$ oraz $(-\infty, -2)$, czyli $x \in (-\infty, -11]$.

PRZYPADEK II: $-2 \leq x < 6$. Wówczas

$$2|x+2| - |x-6| = 2(x+2) - [-(x-6)] = 2x+4+x-6 = 3x-2.$$

Otrzymujemy nierówność $3x \geq 3$, skąd $x \geq 1$. Zatem rozwiązaniem w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $[1, +\infty)$ oraz $[-2, 6)$, czyli $x \in [1, 6)$.

PRZYPADEK III: $x \geq 6$. Wtedy

$$2|x+2| - |x-6| = 2(x+2) - (x-6) = 2x+4-x+6 = x+10.$$

Otrzymujemy nierówność $x+10 \geq 1$, czyli $x \geq -9$. Zatem rozwiązaniem w tym przypadku jest część wspólna zbiorów $[6, +\infty)$ oraz $[-9, +\infty)$, czyli $x \in [6, +\infty)$.

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $2|x+2| - |x-6| \geq 1$ jest zbiór liczb rzeczywistych

$$x \in (-\infty, -11] \cup [1, 6) \cup [6, +\infty) = (-\infty, -11] \cup [1, +\infty).$$

12.5. Naszym celem jest rozwiązanie nierówności

$$|x^2 - 1| > 1 - x$$

Zauważmy, że $x^2 - 1 = (x-1)(x+1)$. Na podstawie wykresu możemy łatwo odczytać, że $x^2 - 1 \geq 0$ dla $x \in (-\infty, -1] \cup [1, +\infty)$ oraz $x^2 - 1 < 0$ dla $x \in (-1, 1)$.

PRZYPADEK I: $x^2 - 1 \geq 0$, czyli $x \in (-\infty, -1] \cup [1, +\infty)$. Wówczas $|x^2 - 1| = x^2 - 1$, a rozważana nierówność przyjmuje postać:

$$x^2 - 1 > 1 - x.$$

Przenosząc wszystkie wyrazy na lewą stronę, otrzymujemy nierówność kwadratową:

$$x^2 + x - 2 > 0.$$

Obliczamy wyróżnik wielomianu $x^2 + x - 2$:

$$\Delta = 1^2 - 4 \cdot 1 \cdot (-2) = 1 + 8 = 9$$

oraz jego pierwiastki

$$x = \frac{-1+3}{2} = 1, \quad x = \frac{-1-3}{2} = -2.$$

Na podstawie wykresu funkcji kwadratowej widzimy, że rozwiązaniem nierówności $x^2 + x - 2 > 0$ jest zbiór $x \in (-\infty, -2) \cup (1, +\infty)$.

Zatem rozwiązaniem wyjściowej nierówności $|x^2 - 1| > 1 - x$ w tym przypadku jest część wspólna przedziałów $(-\infty, -2) \cup (1, +\infty)$ oraz $(-\infty, -1] \cup [1, +\infty)$, czyli

$$x \in (-\infty, -2) \cup (1, +\infty).$$

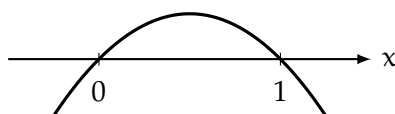
PRZYPADEK II: $x^2 - 1 < 0$, czyli $x \in (-1, 1)$. Wówczas $|x^2 - 1| = -(x^2 - 1) = -x^2 + 1$, a rozważana nierówność przyjmuje postać:

$$-x^2 + 1 > 1 - x,$$

Przenosząc wszystkie wyrazy na lewą stronę, otrzymujemy nierówność kwadratową:

$$-x^2 + x > 0,$$

która jest równoważna nierówności $-x(x - 1) > 0$. Na podstawie wykresu funkcji kwadratowej widzimy, że rozwiązaniem nierówności $-x^2 + x > 0$ jest zbiór $x \in (0, 1)$.

Zatem rozwiązaniem wyjściowej nierówności $|x^2 - 1| > 1 - x$ w tym przypadku jest część wspólna przedziałów $(-1, 1)$ oraz $(0, 1)$, czyli

$$x \in (0, 1).$$

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $|x^2 - 1| > 1 - x$ jest zbiór liczb rzeczywistych

$$x \in (-\infty, -2) \cup (0, 1) \cup (1, +\infty).$$

12.6. Aby rozwiązać nierówność $\sqrt{2x - 1} \geq 1 + x$, rozpatrzmy dwa przypadki w zależności od znaku wyrażenia $2x - 1$.

PRZYPADEK I: $2x - 1 \geq 0$, czyli $x \geq \frac{1}{2}$. Wówczas $|2x - 1| = 2x - 1$ i wyjściowa nierówność przyjmuje postać:

$$\sqrt{2x - 1} \geq 1 + x.$$

Podnosząc obie strony do kwadratu (pamiętając, że dla $x \geq \frac{1}{2}$ obie strony są nieujemne), otrzymujemy:

$$2x - 1 \geq (1 + x)^2.$$

Po rozwinięciu prawej strony:

$$2x - 1 \geq x^2 + 2x + 1,$$

czyli

$$x^2 + 2 \leq 0.$$

Nierówność ta nie ma rozwiązań rzeczywistych. Oznacza to, że w tym przypadku wyjściowa nierówność $\sqrt{2x - 1} \geq 1 + x$ nie posiada rozwiązań.

PRZYPADEK II: $2x - 1 < 0$, czyli $x < \frac{1}{2}$. Wówczas $|2x - 1| = -(2x - 1) = 1 - 2x$ i wyjściowa nierówność przyjmuje postać:

$$\sqrt{1 - 2x} \geq 1 + x.$$

Zwróćmy uwagę, że dla $x < -1$ prawa strona tej nierówności jest ujemna, natomiast lewa jest zawsze nieujemna (z definicji pierwiastka). Oznacza to, że każda liczba $x < -1$ spełnia nierówność.

Skupmy się więc na liczbach x z przedziału $[-1, \frac{1}{2})$. Podnosząc obie strony nierówności

$$\sqrt{1-2x} \geq 1+x$$

do kwadratu, otrzymujemy

$$1-2x \geq (1+x)^2 = x^2 + 2x + 1.$$

Stąd

$$x^2 + 4x \leq 0.$$

Na podstawie wykresu funkcji kwadratowej $x(x+4)$ odczytujemy, że rozwiązaniem nierówności $x^2 + 4x \leq 0$ jest zbiór $x \in [-4, 0]$.

Zatem rozwiązaniem nierówności $\sqrt{1-2x} \geq 1+x$ w przedziale $[-1, \frac{1}{2})$ jest część wspólna zbiorów $[-4, 0]$ oraz $[-1, \frac{1}{2})$, czyli $[-1, 0]$.

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $\sqrt{1-2x} \geq 1+x$ jest zbiór liczb rzeczywistych

$$x \in (-\infty, -1) \cup [-1, 0] = (-\infty, 0].$$

12.7. Zauważmy, że dziedzina nierówności

$$\frac{3}{|x-4|} \leq x$$

jest zbiór $D = \mathbb{R} \setminus \{4\}$. Nierówność tę można przekształcić do postaci równoważnej

$$3 \leq x|x-4|,$$

ponieważ wartość bezwzględna przyjmuje jedynie wartości nieujemne, więc przemnożenie obu stron przez $|x-4|$ nie zmienia kierunku nierówności. Rozważmy dwa przypadki.

PRZYPADEK I: $x-4 > 0$, czyli $x > 4$. (Nie możemy rozważać warunku $x \geq 4$, ponieważ $x = 4$ nie należy do dziedziny nierówności.) Wówczas $|x-4| = x-4$, a wyjściowa nierówność przyjmuje postać:

$$3 \leq x(x-4),$$

skąd

$$x^2 - 4x - 3 \geq 0.$$

Obliczamy wyróżnik wielomianu $x^2 - 4x - 3$:

$$\Delta = (-4)^2 - 4 \cdot 1 \cdot (-3) = 16 + 12 = 28 = 4 \cdot 7$$

oraz jego pierwiastki

$$x = \frac{4+2\sqrt{7}}{2} = 2 + \sqrt{7}, \quad x = \frac{4-2\sqrt{7}}{2} = 2 - \sqrt{7}.$$

Na podstawie wykresu funkcji kwadratowej widzimy, że rozwiązaniem nierówności $x^2 - 4x - 3 \geq 0$ jest zbiór $x \in (-\infty, 2 - \sqrt{7}) \cup (2 + \sqrt{7}, +\infty)$.

Zatem rozwiązaniem nierówności $3 \leq x|x-4|$ w przedziale $(4, +\infty)$ jest część wspólna zbiorów $(4, +\infty)$ oraz $(-\infty, 2 - \sqrt{7}) \cup (2 + \sqrt{7}, +\infty)$, czyli $(2 + \sqrt{7}, +\infty)$.

PRZYPADEK II: $x - 4 < 0$, czyli $x < 4$. Wówczas $|x - 4| = 4 - x$, a wyjściowa nierówność przyjmuje postać:

$$3 \leq x(4 - x),$$

skąd

$$x^2 - 4x + 3 \leq 0.$$

Obliczamy wyróżnik wielomianu $x^2 - 4x + 3$:

$$\Delta = (-4)^2 - 4 \cdot 1 \cdot 3 = 16 - 12 = 4$$

oraz pierwiastki:

$$x = \frac{4 + 2}{2} = 3, \quad x = \frac{4 - 2}{2} = 1.$$

Na podstawie wykresu funkcji kwadratowej widzimy, że rozwiązaniem nierówności $x^2 - 4x + 3 \leq 0$ jest zbiór $x \in [1, 3]$.

Zatem rozwiązaniem nierówności $3 \leq x|x-4|$ w przedziale $(-\infty, 4)$ jest część wspólna zbiorów $(-\infty, 4)$ oraz $[1, 3]$, czyli

$$x \in [1, 3].$$

Ostatecznie rozwiązaniem nierówności $3 \leq x|x-4|$ jest zbiór liczb rzeczywistych

$$x \in [1, 3] \cup [2 + \sqrt{7}, +\infty).$$

12.8. Obliczamy wyróżnik trójmianu kwadratowego $-x^2 - 2x + 3$:

$$\Delta = (-2)^2 - 4 \cdot (-1) \cdot 3 = 4 + 12 = 16$$

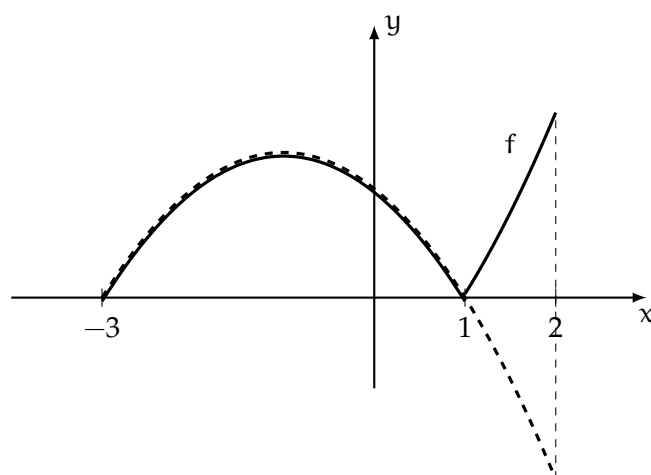
oraz jego pierwiastki

$$x = \frac{2 + 4}{-2} = -3, \quad x = \frac{2 - 4}{-2} = 1.$$

Dzięki temu możemy zapisać trójmian kwadratowy $-x^2 - 2x + 3$ w postaci iloczynowej

$$-(x + 3)(x - 1)$$

i narysować jego wykres na przedziale $[-3, 2]$, a także wykres funkcji f .

Z wykresu odczytujemy, że funkcja f w przedziale $[-3, 2]$ przyjmuje wartość największą w punkcie $x = 2$. Wartość ta wynosi

$$f(2) = |-2^2 - 2 \cdot 2 + 3| = |-4 - 4 + 3| = |-5| = 5.$$

(Z łatwością można również sprawdzić, że rzędna wierzchołka paraboli $-x^2 - 2x + 3$ jest równa

$$q = -\frac{\Delta}{4a} = -\frac{16}{-2} = 4,$$

co jest mniejsze niż wartość funkcji f w punkcie $x = 2$, czyli $f(2) = 5$.)

LITERATURA

BIBLIOGRAFIA. Niniejszy zestaw zadań został przygotowany w oparciu o następujące materiały:

- E. Bańkowska, A. Cewe, D. Stankiewicz, *Egzamin wstępny na wyższe uczelnie. Zbiór zadań*, Wydawnictwo Podkowa, Gdańsk, 2002.
- A. Cewe, H. Nahorska, I. Pancer, *Tablice matematyczne*, Wydawnictwo Podkowa, Gdańsk, 2000.
- T. Gronek, J. Magdziarz, *Testy z matematyki dla uczniów szkół średnich i kandydatów na studia z komentarzami u uwagami*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa, 2001.
- *Równania i nierówności z wartością bezwzględną – materiały do ćwiczeń z Repetytorium z matematyki elementarnej*, Poznań, 2015.